

Nr 71.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1917 kl. 4 e. m.

*Utlåtande, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning
i vad angår jordbruksärendena.*

(1:a avd.)

Med anledning av de till jordbruksutskottet hänvisade framställningar, som röra utgifter för kapitalökning, får utskottet avgiva följande yttrande och förslag.

Statens affärsverksamhet.

Statens domäners fond.

1:o) I den till innevarande riksdag avlåtna statsverkspropositionen, avdelning: utgifter för kapitalökning, i vad angår jordbruksdepartementet, punkten 1, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för inköp av tomt till jägmästarbostad i Västra Stensele revir såsom kapitalökning för statens domäners fond för år 1918 anvisa ett anslag av 1,100 kronor.

Domänsfonden.

Beträffande utredningen i ärendet tillåter sig utskottet att hänvisa till det statsverkspropositionen bilagda statsrådsprotokollet i ämnet.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot det ifrågasatta inköpet hemställer,

att riksdagen må för inköp av tomt till jägmästarbostad i Västra Stensele revir såsom kapitalökning för statens domäners fond för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 1,100 kronor.

Beträffande sättet för anskaffande av medlen ifråga torde statsutskottet framdeles komma att avgiva förslag.

Statens utlåningsfonder.

Odlingslåne-
fonden.

2:o) Kungl. Maj:t har vidare under punkten 2 av förenämnda avdelning av statsverkspropositionen föreslagit riksdagen, att dels medgiva, att från och med år 1918 tillsvi vidare ett belopp av 1,000,000 kronor må av Kungl. Maj:t årligen disponeras såsom lån från odlingslånefonden, dels ock till kapitalökning för odlingslånefonden för år 1918 anvisa ett anslag av 400,000 kronor.

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Allt sedan år 1883 har oavbrutet medgivits, att ett belopp av 1,000,000 kronor finge årligen såsom lån disponeras från odlingslånefonden.

Under de senaste åren har riksdagen årligen såsom anslag till kapitalökning anvisat vad som utöver till fonden inflytande kapitalinbetalningar beräknats vara erforderligt för att fylla ett totalbelopp av 1,000,000 kronor. Sålunda anvisades av 1911 års riksdag 524,000 kronor, av 1912 års riksdag 485,000 kronor, av var och en av 1913, 1914 och 1915 års riksdagar 450,000 kronor och av 1916 års riksdag 250,000 kronor.

Det bör anmärkas, att utbetalningarna från odlingslånefonden för varje särskilt år icke äro beroende av det för året av Kungl. Maj:t anvisade beloppet av nya odlingslån. Utbetalningarna av de beviljade lånen ske nämligen successivt, dels med ett mindre belopp vid arbetets början och dels därefter i mån av utfört arbete. De utbetalningar, som ske under ett visst år, hänföra sig därför i regel till anvisningsbeslut, som kunna hava meddelats många år tidigare. Beträffande denna fond är det alltså egentligen endast av betydelse att tillse, att fonden har sådan kapitaltillgång, att den kan möta de utbetalningar, som kunna motses för året på grund av de lån, som inom det medgivna maximumbeloppet blivit av Kungl. Maj:t beviljade.

Vid 1916 års utgång hade odlingslånefonden en kontant behållning av omkring 185,000 kronor. Under år 1917 inflyta kapitalinbetalningar, som enligt i följ lämnad uppgift kunna beräknas till 550,000 kronor. Med tillägg av 1917 års kapitalökningsanslag å 250,000 kronor kan årets disponibla tillgång inalles beräknas till 985,000 kronor, vilket belopp bör antagas komma att åtgå under året. För år 1918 finnas då

att tillgå endast inflytande amorteringar, beräknade till omkring 530,000 kronor. Ett kapitalökningsanslag är därför erforderligt. Med hänsyn till att ej fullt ett belopp av 1,000,000 kronor av Kungl. Maj:t anvisats såsom odlingslån under varje av åren 1914—1916 och då det därför får antagas, att utbetalningarna under år 1918 komma att stanna under sistnämnda belopp, synes kapitalökningen kunna begränsas till 400,000 kronor.

Då årligen alltsedan år 1883 en utlåning av 1,000,000 kronor om året medgivits, torde vid denna, liksom vid flera andra lånefonder, högsta årsutlåningen nu kunna för framtiden fastställas, och bör den tillsvidare sättas till sistnämnda belopp.»

Då utskottet icke har något att erinra mot förevarande framställning, hemställer utskottet,

att riksdagen må
dels medgiva, att från och med år 1918 tillsvidare ett belopp av 1,000,000 kronor må av Kungl. Maj:t årligen disponeras såsom lån från odlingslånefonden;

dels ock till kapitalökning för odlingslånefonden för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Beträffande sättet för anskaffande av medlen i fråga torde statsutskottet framdeles komma att avgiva förslag.

3:o) I punkt 3 av förevarande framställning av statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t vidare föreslagit riksdagen att till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande för år 1918 anvisa ett anslag av 650,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta härav under år 1917 i mån av behov av tillgängliga medel utanordna erforderligt belopp.

*Torvindustri-
lånefonden.*

Departementschefen har i detta ärende anfört följande:

»Fonden för torvindustriens befrämjande bildades enligt beslut av 1902 års riksdag, som bemyndigade riksgäldskontoret att för ändamålet tillhandahålla högst 1,500,000 kronor. Vid 1907 års riksdag anvisades till fonden ytterligare 2,000,000 kronor. Därefter har med fondens kapital icke av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutats annan förändring, än att vid 1915 års riksdag ett belopp av 600,000 kronor togs i anspråk för statsregleringen, men vid 1916 års riksdag ånyo tillades fon-

den såsom kapitalökning. Beloppet skulle i mån av behov få utgå redan under år 1916 men togs icke då i anspråk. Genom räntevinster under den första tiden har fondens kapital ökats, så att det efter återförandet under år 1917 av berörda 600,000 kronor uppgår till 3,584,682 kronor 5 öre.

I början var fonden livligt anlitaad för anläggande av fabriker, isynnerhet för tillverkning av torvströ. Sedermera var under en lång följd av år utlåningen ganska obetydlig. På senaste åren har den ånyo ökats. Vid utgången av år 1916 hade fonden enligt uppgift från statskontoret en kontant behållning av omkring 530,000 kronor, varav emellertid 425,000 kronor redan vore av Kungl. Maj:t disponerade, så att överskottet utgjorde endast 105,000 kronor.

1916 års torvkommitté har i skrivelse den 17 april 1916 med förslag angående vissa omedelbara åtgärder till främjande av produktionen och användningen av torvbränsle föreslagit tillförande av ytterligare medel till fonden. Kommittén har framhållit detta som en nödvändig betingelse för uppkomsten av en utvecklingskraftig fabriksmässig bräntorvtillverkning inom landet och vidare yttrat följande.

»Det torde — — — vara ostridigt, att tidigare vunna mindre gynnsamma erfarenheter verkat därhän, att såväl landets bankinstitut som ock privatkapitalet äro föga benägna att i större utsträckning intressera sig i företag av ifrågavarande art. Härtill kommer, att nu rådande extraordinära förhållanden visat sig erbjuda så många möjligheter till stor och snar vinst å disponibelt kapital, att nämnda obenägenhet även av denna anledning helt visst ökats. Man får nämligen icke förbise den omständigheten, att bräntorvtillverkningen såsom fristående industri, fränsett rent tillfälliga konjunkturer, knappast äger förutsättningar att ställa i utsikt mer än en rätt blygsam företagarvinst. Dess uppkomst och rationella bedrivande lära fastmer i allmänhet vara knutna till förefintliga lokala och personliga intressen och förhållanden. Icke heller ur synpunkten av fabrikanternas egen trygghet torde kortvariga bankkrediter eller förlagslån av enskilda, med ofta nog särdeles betungande villkor, vara önskvärda i större utsträckning.

Det har under sådana förhållanden synts kommittén nödigt att taga under överbäggande, huruvida icke staten borde, i än större utsträckning än hittills, ställa anläggningskapital i form av lån till förfogande. Beräkningen av det belopp, som i sådant avseende skulle komma att erfordras för anläggande eller utvidgning av bräntorvfabriker, erbjuder givetvis stora vanskligheter, men kommittén har likväl efter verkställda undersökningar sökt bilda sig ett omdöme beträffande de ungefärliga beloppen under åren 1917 och 1918. Under antagande av en ökning av produktionen utav fabriksmässigt framställd lufttörr bräntorv under förstnämnda år av 70,000 ton och under år 1918 av 100,000 ton samt med ett beräknat lånebelopp av 15,000 kronor per 1,000 tons årstillverkning kommer man till ett sammanlagt erforderligt lånebelopp för nämnda båda år av 2,550,000 kronor, som emellertid torde kunna avrundas till 2,500,000 kronor. Kommittén har inhämtat, att ett dylikt belopp icke utan vidtagande av särskilda åtgärder kan påräknas.»

Kommittén har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att, utöver vad under år 1916 i sådant avseende disponerades, ett sammanlagt belopp av 2,500,000 kronor måtte under åren 1917 och 1918 finnas tillgängligt för utlämnande av lån på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, till anläggande av nya eller utvidgning av förutvarande fabriker för tillverkning av lufttorr bräntorv.

Tillika har kommittén föreslagit vissa ändringar i villkoren för lån från fonden. Sistnämnda ärende torde jag med det snaraste få särskilt anmäla.

Såsom ovan nämnts, hade fonden vid 1916 års utgång en odisponerad behållning av ungefär 105,000 kronor. I kapitalinbetalningar beräknas inflyta under åren 1917 och 1918 tillhopa omkring 645,000 kronor och då härtill lägges kapitalökningen för år 1917, 600,000 kronor, kan den påräkneliga tillgången inalles uppskattas till omkring 1,350,000 kronor. Ifall för de bägge åren 1917 och 1918 ett sammanlagt utlåningsbelopp av 2,000,000 kronor finnes tillgängligt, synes mig detta böra tillsvidare få anses tillräckligt. De nuvarande ofördelaktiga förhållandena på lånemarknaden mana också att icke nu verkställa större upplåning än som kan anses nödvändig. För möjliggörande av sistnämnda utlåningsbelopp kräves emellertid en kapitalökning av 650,000 kronor, varav erforderligt belopp bör kunna förskottvis tagas i anspråk redan under år 1917. I fall lånebehovet visar sig så stort, att dessa medel icke kunna antagas förslå även för år 1918, står ju alltid den möjligheten öppen att av 1918 års riksdag begära ytterligare medel med förskotts rätt.»

Utskottet instämmer med departementschefen att det torde vara tillräckligt om såsom kapitalökning för ifrågavarande fond nu anvisas så stort belopp, att utlåningsbeloppet för åren 1917 och 1918 må kunna uppgå till 2,000,000 kronor.

Utskottet.

I överensstämmelse härmed hemställer utskottet,

att riksdagen må till kapitalökning för fonden för torvidustriens befrämjande för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 650,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta härav under år 1917 i mån av behov av tillgängliga medel utanordna erforderligt belopp.

Beträffande sättet för medlens anskaffande torde statsutskottet framdeles komma att avgiva förslag.

*Egnahemslåne-
fonden.*

4:o) I punkt 4 av förberörda avdelning av statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen dels medgiva, att för år 1918 ett belopp av 7,500,000 kronor må av Kungl. Maj:t disponeras såsom lån från egnahemslånefonden, dels ock såsom kapitalökning för samma fond för år 1918 anvisa ett anslag av 6,500,000 kronor.

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Årliga maximiutlåningen från egnahemslånefonden har varit bestämd för åren 1913—1915 till 7,500,000 kronor samt för åren 1916 och 1917 till 6,000,000 kronor. Såsom kapitalökning har anvisats 7,365,000 kronor för år 1913, 6,800,000 kronor för år 1914, 5,200,000 kronor för år 1915 och 5,000,000 kronor för år 1917. För år 1916 begärdes icke något kapitalökningsbelopp.

Enligt uppgift från statskontoret hade fonden vid 1916 års slut en odisponerad behållning av 590,000 kronor. Härtill böra läggas dels 1917 års kapitalökningsanslag, 5,000,000 kronor, och dels under år 1917 inflytande amorteringar, i fjol beräknade till 410,000 kronor. Tillgången för år 1917 skulle härigenom bliva 6,000,000 kronor. För år 1917 har Kungl. Maj:t beviljat egnahemslån till belopp av 5,200,000 kronor. Då därjämte till förvaltningsbidrag böra beräknas omkring 225,000 kronor, kunna årets utgifter upptagas till 5,425,000 kronor. Enligt denna beräkning skulle sålunda vid utgången av år 1917 återstå odisponerat ett belopp av 575,000 kronor.

Till detta för år 1918 tillgängliga belopp komma inflytande ordinarie amorteringar under år 1918, vilka enligt från statskontoret erhållen uppgift kunna beräknas till 500,000 kronor, varemot förvaltningsbidrag med förslagsvis 250,000 kronor böra avdragas. Av fondens nuvarande medel kan alltså för år 1918 till utlåning beräknas disponibelt ett belopp av 825,000 kronor.

Jag anser det önskligt, att maximiutlåningen må kunna för år 1918 åter höjas till 7,500,000 kronor, desto mer som jag hoppas inom kort kunna förelägga Kungl. Maj:t förslag till vissa ändringar och förbättringar i fråga om egnahemslånerörelsen. Enligt den nu gjorda beräkningen skulle härtill fordras en kapitalökning av 6,675,000 kronor. I betraktande av att alltid en del beviljade lån icke tillfullo tagas i anspråk samt att icke obetydliga belopp inflyta såsom extra inbetalningar, bör en kapitalökning å 6,500,000 kronor fullt räcka för att möjliggöra

sagda maximiutlåning, även om Kungl. Maj:t skulle under år 1917 bevilja ytterligare något belopp såsom egnahamslån för samma år.»

Då utskottet i likhet med departementschefen anser det vara önskligt, att maximiutlåningen må kunna för år 1918 åter höjas till 7,500,000 kronor och då utskottet vidare icke funnit anledning till erinran mot den äskade kapitalökningen, får utskottet hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må
dels medgiva, att för år 1918 ett belopp av
7,500,000 kronor må av Kungl. Maj:t disponeras så-
som lån från egnahemslånefonden;
dels ock såsom kapitalökning för samma fond
för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 6,500,000
kronor.

Beträffande sättet för medlens anskaffande torde statsutskottet framdeles komma att avgiva förslag.

5:o) I punkt 5 av förberörda avdelning av statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för norrländska nyodlingsfonden för år 1918 anvisa ett anslag av 80,000 kronor.

*Norrländska
nyodlings-
fonden.*

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Vid 1914 års senare riksdag medgavs, att utlåningen från norrländska nyodlingsfonden finge tillsvidare årligen utgöra högst 300,000 kronor.

Vid 1916 års utgång hade fonden en kontant behållning av ungefär 80,000 kronor. Då under år 1917 beräknats inflyta amorteringar å omkring 205,000 kronor, blir fondens hela tillgång under innevarande år 285,000 kronor, vilket emellertid enligt vad jag erfarit torde få anses tillräckligt. Något överskott därav till år 1918 bör dock icke nu beräknas. Då amorteringarna under år 1918 antagas komma att uppgå till 220,000 kronor, kräves en kapitalökning av 80,000 kronor.»

Då utskottet icke funnit anledning till erinran mot den äskade kapitalökningen, får utskottet hemställa,

att riksdagen må såsom kapitalökning för norrländska nyodlingsfonden för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 80,000 kronor.

Beträffande sättet för anskaffande av medlen ifråga torde statsutskottet framdeles komma att avgiva förslag.

Täckdiknings-
lånefonden.

6:o) Under punkt 6 av förenämnda avdelning av statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t vidare föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för täckdikningslånefonden för år 1918 anvisa ett anslag av 140,000 kronor.

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Täckdikningslånefondens årliga maximiutlåning bestämdes vid 1913 års riksdag till 200,000 kronor.

Fondens kontanta behållning vid 1916 års slut uppgick till 230,000 kronor. Då härtill komma under år 1917 inflytande amorteringar, uppskattade till 6,000 kronor, kan beräknas att, även om maximibeloppet utlånas, omkring 36,000 kronor skola återstå till år 1918. Då härtill komma under år 1918 inflytande amorteringar, beräknade till 17,500 kronor, blir tillgången 53,500 kronor. Ett kapitalökningsbelopp å 140,000 kronor synes därför böra beredas.»

Utskottet.

Då den begärda kapitalökningen torde vara erforderlig för att den av riksdagen medgivna högsta utlåningen från ifrågavarande fond skall kunna ske, får utskottet hemställa,

att riksdagen må såsom kapitalökning för täckdikningslånefonden för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 140,000 kronor.

Beträffande sättet för anskaffande av medlen ifråga torde statsutskottet framdeles komma att avgiva förslag.

Lånefonden
för inköp av
ädla avelsston.

7:o) I punkt 7 av förberörda avdelning av statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning till lånefonden för inköp av ädla avelsston för år 1918 anvisa ett anslag av 30,000 kronor.

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Riksdagen bestämde år 1913, att från lånefonden för inköp av ädla avelsston finge tillsvidare årligen utlånas högst 100,000 kronor.

Vid 1916 års utgång hade fonden en kontant behållning av 32,000 kronor. Med av fjolårets riksdag beviljat kapitalökningsanslag, 50,000

kronor, och under året inflytande amorteringar, beräknade till 35,000 kronor, blir årets hela tillgång 117,000 kronor, varav alltså 17,000 kronor kunna beräknas kvarstå till år 1918. Under sistnämnda år anses 54,000 kronor komma att inflyta i amorteringar och höja tillgången till 71,000 kronor. En kapitalökning av 30,000 kronor synes därför lämplig.»

Då den begärda kapitalökningen torde vara erforderlig för att den av riksdagen medgivna högsta utlåningen från ifrågavarande fond skall kunna ske, får utskottet hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må såsom kapitalökning till lånefonden för inköp av ädla avelsston för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

Beträffande sättet för anskaffande av medlen ifråga torde statsutskottet framdeles komma att avgiva förslag.

8:o) Under punkt 8 av nu ifrågavarande avdelning av statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels medgiva, att under år 1918 ett belopp av 100,000 kronor må av Kungl. Maj:t disponeras såsom lån från allmänna nyodlingsfonden, dels ock såsom kapitalökning till samma fond för år 1918 anvisa ett anslag av 30,000 kronor.

Allmänna nyodlingsfonden.

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Vid 1914 års senare riksdag beslöts inrättandet av en fond, benämnd allmänna nyodlingsfonden, å 300,000 kronor. Till kapitalökning åt denna fond anvisades för år 1915 100,000 kronor, vilket belopp även anvisades för år 1916. För år 1917 anvisades 60,000 kronor. Tillika har riksdagen för åren 1916 och 1917 medgivit, att 100,000 kronor finge disponeras såsom lån från fonden.

Vid 1916 års utgång hade fonden en kontant behållning av 72,000 kronor, vartill komma 1917 års kapitalökningsanslag, 60,000 kronor, och inflytande amorteringar; beräknade till 15,000 kronor. Tillgången å fonden för innevarande år blir härigenom 147,000 kronor, varav 47,000 kronor kunna antagas återstå till år 1918. Då de amorteringar, som beräknas inflyta under sistnämnda år, anslås till 23,000 kronor, kräves en kapitalökning av 30,000 kronor för att en utlåning av högst 100,000 kronor må kunna äga rum under år 1918.»

Då utskottet icke har något att erinra mot förevarande framställning, hemställer utskottet,

att riksdagen må
dels medgiva, att under år 1918 ett belopp av
100,000 kronor må av Kungl. Maj:t disponeras såsom
lån från allmänna nyodlingsfonden;
dels ock såsom kapitalökning till samma fond för
år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

Beträffande sättet för medlens anskaffande torde statsutskottet framdeles komma att avgiva förslag.

*Norrländska
andelsmejeri-
fonden.*

9:o) Kungl. Maj:t har vidare under punkt 9 av förenämnda avdelning av statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition angående inrättande av en norrländsk andelsmejerifond, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, såsom kapitalökning för denna fond för år 1918 beräkna ett anslag av 300,000 kronor.

Över denna framställning kommer utskottet att framdeles avgiva yttrande, vilket utskottet härmed velat för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 11 maj 1917.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Se utlåtandet nr 67.